

Håbo kommun

Beslut för fritidshem

efter tillsyn i Håbo kommun

Tillsyn i Håbo kommun

Skolinspektionen har genomfört tillsyn av Håbo kommun under våren 2015. Tillsynen har avsett det samlade ansvarstagandet för utbildningen inom skolformen fritidshem.

Översikt över konstaterade brister i verksamheterna

Skolinspektionens ingripanden

Område	Typ av ingripande	Senaste datum för redovisning
1. Förutsättningar för utbildningen i fritidshemmet	Föreläggande	2015-10-12
2. Utveckling av utbildningen i fritidshemmet	Föreläggande	2015-10-12

I kolumnen "Typ av ingripande" anges den allvarligaste formen av ingripande. Skolinspektionen har meddelat inom det arbetsområde som granskats. Skolinspektionens bedömningar och datum för när huvudmannen senast ska ha åtgärdat bristerna anges längre fram i detta beslut.

Sammanfattande bedömning

Tillsynen av fritidshemmen i Håbo kommun visar brister inom en rad områden som är avgörande för att kunna säkerställa att utbildningen håller en jämn och hög kvalitet samt kompenserar för elevernas skiftande förutsättningar och behov.

Det framgår av tillsynen att huvudmannen Håbo kommun inte bedriver något kontinuerligt och långsiktigt arbete för att utveckla och förbättra utbildningen i fritidshemmen. Huvudmannen saknar struktur för hur fritidshemmens kvalitet och måluppfyllelse ska följas upp och utvärderas. Det systematiska arbetet försvåras av det faktum att huvudmannen inte har tydliggjort vilka nationella mål som ska följas upp. Följaktligen har Håbo kommun inte heller efterfrågat resultat från fritidshemmen för att kunna bedöma i vilken omfattning de nationella målen uppfylls. Brister i det systematiska kvalitetsarbetet innebär att huvudmannen saknar en aktuell bild av fritidsverksamheternas utvecklingsbehov och därigenom är underlaget för beslut om förbättringsåtgärder bristfälligt. Detta medför i sin tur att resursfördelningen till de olika fritidshemmen inte utgår från elevernas faktiska förutsättningar och behov och att verksamhetens likvärdighet och kvalitet inte kan säkerställas.

Skolinspektionens tillsyn visar att Håbo kommun behöver skapa rutiner för kartläggning och analys av vissa centrala förutsättningar för arbetet i fritidshemmet. Bland annat har huvudmannen inte tagit ansvar för att följa upp och analysera huruvida elevgrupperna har lämplig sammansättning och storlek i förhållande till verksamhetens uppdrag och fördelningen av resurser. Huvudmannen behöver också intensifiera arbetet för att öka antalet personal som är behöriga för att bedriva undervisning i fritidshemmen.

Det framkommer i tillsynen att huvudmannens arbete med att förebygga och förhindra kränkande behandling på fritidshemmen behöver utvecklas och tydligare relateras till den verksamhet som bedrivs vid fritidshemmen. Tillsynen visar att grundskolans problematik tenderar att tränga undan vad som kan vara specifik problematik på fritidshemmen. Därmed saknar huvudmannen kunskap om vilka insatser som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av elever i fritidshemmen. En bättre systematik i planering, kartläggning, uppföljning och utvärdering inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet är också av betydelse för att förbättra arbetet med att förebygga och förhindra kränkande behandling. En del i detta arbete utgör de anmälningar om angivna kränkningar av elever som rektorer rapporterar in till huvudmannen. Tillsynen visar dock att samtliga fall av kränkande behandling inte rapporterats till huvudmannen. Det är angeläget att huvudmannen vidtar åtgärder för att rätta till bristen.

Skolinspektionens beslut

Föreläggande

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Håbo kommun att senast den 12 oktober 2015 vidta åtgärder för att avhjälpa påtalade brister. De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag skriftligen redovisas för Skolinspektionen.

Förutsättningar för utbildningen i fritidshemmet

Huvudmannen ska ge chefen för fritidshemmet och övrig personal vid fritidshemmet förutsättningar, så att utbildningen i fritidshemmet är likvärdig och av hög kvalitet. I detta arbete ingår bland annat att informera vårdnadshavare om och erbjuda elever utbildning i fritidshemmet. I arbetet med att skapa nödvändiga förutsättningar ingår bland annat också att förse fritidshemmen med nödvändiga materiella och personalmässiga resurser, samt se till att elevgrupperna har en lämplig storlek och sammansättning. I arbetet ingår också att säkerställa att de rektorer eller förskolechefer som är anställda att leda verksamheten vid fritidshemmen, och den personal som bedriver

undervisning, har den behörighet och kompetens skolförfattningarna kräver. Huvudmannen har också ett fungerande system för att ta emot anmälningar om kränkande behandling av elever. I de fallen utreds kränkningarna och åtgärdas vid behov. Kommunen utövar också sitt tillsynsansvar över fristående fritidshem vars huvudman kommunen godkännt.

Bedömning av brist

Skolinspektionen konstaterar att Håbo kommun inte uppfyller författningskraven avseende att:

- Huvudmannen ser till att elevgrupperna har en lämplig sammansättning och storlek, och att eleverna i övrigt erbjuds en god miljö. (14 kap. 9 § skollagen)
- Huvudmannen ser till att lärarna i fritidshemmet har legitimation och är behöriga för den undervisning de bedriver, om de inte omfattas av något av undantagen från dessa krav. (2 kap. 13–14 och 17–18 §§ skollagen samt 33 § införandelagen)
- Huvudmannen tar emot anmälningar från rektorer om angivna kränkningar mot elever, utreder skyndsamt omständigheterna kring de angivna kränkningarna och vidtar i förekommande fall de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden. (6 kap. 10 § skollagen)

Åtgärder

Skolinspektionen bedömer att följande åtgärder behöver vidtas för att avhjälpa bristen. Bristen kan dock avhjälpas även på annat sätt.

Kontinuerligt kartlägga och analysera elevgruppernas sammansättning och storlek med utgångspunkt i vad som är lämpligt med hänsyn till elevernas behov.

Säkerställa att det vid varje fritidshem finns lärare som är behöriga för undervisningen i sådan omfattning att de kan ansvara för och bedriva undervisning enligt skollagen och läroplanen.

Samtliga fall där en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling ska rapporteras till rektor som i sin tur rapporterar vidare till huvudmannen.

Motivering till bedömning av brist

Elevgruppernas storlek och sammansättning

Enligt skollagen ska barnets bästa vara utgångspunkten för all verksamhet. Vidare framgår att huvudmannen ska se till att elevgrupperna på fritidshem har en lämplig sammansättning och storlek, och att eleverna i övrigt erbjuds en god miljö.

Av Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:39) med kommentarer om fritidshem framgår att ansvariga för fritidshemsverksamheten kontinuerligt ska följa upp hur elevgruppernas sammansättning och storlek påverkar verksamhetens kvalitet.

Skolverkets nationella statistik visar att antal inskrivna elever per avdelning i Håbo kommun är 50, jämfört med rikets 40. Av den till Skolinspektionen insända dokumentationen framgår att det genomsnittliga antalet barn per årsarbetare är 22,3 elever.

I samtliga intervjuer framkommer att elevgruppernas storlek och sammansättning inte följs upp och utvärderas i förhållande till den pedagogiska verksamheten. Av intervjun med representanter för personalen framkommer att elevgruppernas storlek i majoriteten av fritidshemmen är för stora i förhållande till exempelvis personaltätheten och de lokalmässiga förutsättningarna. Detta medför enligt dem att det blir svårt att erbjuda eleverna en verksamhet som lever upp till de krav som ställs i läroplanen. Rektorerna uppger att de har förmedlat till nämnden att de är bekymrade över de stora elevgrupperna.

Representanter för huvudmannen beskriver i intervjuer att de begär in statistiska data från fritidshemmen som anger den genomsnittliga storleken på elevgrupperna inom kommunens samtliga fritidshem. Enligt den statistiken har storleken på elevgrupperna inom de kommunala fritidshemmen successivt ökat under de senaste åren. Statistiken har dock inte brutits ner på enhetsnivå för att genomföra utvärdering av barngruppernas storlek i förhållande till de olika förutsättningar och behov som finns på varje enskild fritidshem.

Skolinspektionens utredning visar att Håbo kommun inte följer upp och utvärderar elevgruppernas storlek och sammansättning i förhållande till syfte och mål med verksamheten. Av den nationella statistiken och den insända dokumentationen framkommer att elevgrupperna på fritidshemmen är större än riksgenomsnittet och upplevs även som stora av samtliga intervjuade. Trots det sker det ingen systematisk och kontinuerlig dialog mellan huvudmannen och rektorerna i syfte att följa upp hur elevgruppernas sammansättning och storlek påverkar verksamheternas kvalitet. Visserligen begär nämnden in statistik angående elevergruppers storlek men dessa är enligt Skolinspektionens bedömning inte tillräckliga för att säkerställa att elevgrupper vid fritidshem har en lämplig storlek och sammansättning. Vid uppföljningen är det nödvändigt att hänsyn tas till de förutsättningar som råder i de olika verksamheterna och deras möjligheter att uppfylla fritidshemmets uppdrag. Skolinspektionen bedömer därför att Håbo kommun kontinuerligt behöver kartlägga och analysera elevgruppernas sammansättning och storlek med utgångspunkt i vad som är lämpligt med hänsyn till elevernas behov. Detta för

att kunna säkerställa att den verksamhet som erbjuds håller god kvalitet och för att huvudmannen ska kunna fördela resurser utifrån faktiska behov.

Personalens behörighet

Utgångspunkten i skollagen är att lärare ska ha utbildning för den undervisning de bedriver. Det är huvudmannens ansvar att se till att det finns lärare i fritidshem eller fritidspedagoger i sådan omfattning att de kan bedriva och ansvara för undervisningen i fritidshemmet.

Enligt den nationella statistiken för år 2013 är andelen årsarbetare med pedagogisk högskoleexamen inom fritidshemmen i Håbo kommun 33 procent. Detta är betydligt lägre än i riket, där motsvarande andel utgör 53 procent. I intervjuer med representanter för huvudmannen samt rektorer framkommer att det finns svårigheter med att rekrytera utbildade fritidspedagoger, samtidigt som andelen personal med pedagogisk högskoleexamen är låg i kommunens fritidshem. De ansvariga politikerna menar att den största utmaning de står inför är att öka andelen högskoleutbildad personal på fritidshemmen. Detta är enligt representanter för nämnden en förutsättning för att få igång den pedagogiska verksamheten samt för att öka kvaliteten på den undervisning som bedrivs vid fritidshemmen. I intervjuer uppger personalen att de saknar kunskap om hur läroplanen ska kunna omsättas i den praktiska verksamheten. De beskriver vidare att de ofta planerar olika aktiviteter utan att en koppling till läroplanens första och andra del görs. Detta på grund av att det saknas lärare i fritidshem eller fritidspedagoger som har särskilt kunskap om fritidshemmets uppdrag, menar personalen.

Skolinspektionen bedömer att omfattningen av lärare i fritidshem eller fritidspedagoger inte är tillräcklig för att de ska kunna leda och utveckla arbetet i enlighet med läroplanen. Visserligen har bristen på personalens utbildning uppmärksamrats inom kommunen men huvudmannen måste intensifiera sitt arbete med att öka antalet lärare eller fritidspedagoger, för att i förlängningen öka kvaliteten på den undervisning som bedrivs i fritidshemmen.

Anmälningar av kränkande behandling

Av skollagen framgår att all personal som får kännedom om att en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till rektorn. Rektorn är i sin tur skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen krävs för att förhindra kränkande behandling i framtiden.

I huvudmannens skriftliga redogörelse anges att det finns rutiner för hur kränkande behandling ska anmälas till huvudmannen. De utarbetade rutinerna

har även bilagts den till Skolinspektionen insända dokumentationen. Rektorer beskriver i intervjun att det är svårt med gränsdragningen om vilka fall av kränkande behandling som ska rapporteras till huvudmannen. Representanter från nämnden uppger i intervjun att det finns skolor, och därtill kopplade fritidshem, som systematiskt kommer in med rapporter om kränkande behandling, men det finns även verksamheter som inte har inkommit med någon anmälan om kränkande behandling till huvudmannen.

Vidare framgår det vid intervjuer med personal att den vuxne som uppmärksammar att en elev har upplevt sig blivit kränkt följer den arbetsgång som finns på respektive fritidshem. Rektorer uppger i intervjun att de fall av kränkande behandling som förekommer på fritidshemmen anmäls till dem, samtidigt som det är någon rektor som menar att personalen vid fritidshemmet behöver bli bättre på att dokumentera och följa upp kränkningarna. Vårdnadshavare till barn placerade i fritidshemmen ger i intervjun konkreta exempel på händelser där deras barn anser sig ha blivit kränkta, som varken har dokumenterats eller följts upp.

Skolinspektionen konstaterar utifrån vad som anförts i den insända dokumentationen och vad som framkommit i intervjuer att inte alla fall av kränkande behandling anmäls till huvudmannen. Visserligen finns det rutiner som anger tillvägagångssättet vid förekomsten av kränkande behandling, men det råder osäkerhet bland rektorerna vilka fall som ska anmälas vidare till huvudmannen. Skolinspektionen vill betona att anmälningsskyldigheten omfattar alla händelser där elever anser sig blivit utsatta för kränkande behandling. Det ska därmed inte göras någon värdering av hur allvarlig en händelse är innan den anmäls till rektorn respektive huvudman. Skolinspektionens utredning visar att inte alla fall av upplevd kränkande behandling anmäls till rektorn och huvudmannen. Detta innebär att rektorn respektive huvudmannen inte kan utreda och eventuellt vidta åtgärderna såsom lagen kräver.

Motivering till föreläggande som ingripande

Eftersom verksamheten vid fritidshemmen inte uppfyller de krav som ställs i författningarna, föreligger skäl att förelägga Håbo kommun att vidta åtgärder för att avhjälpa konstaterade brister.

Utveckling av utbildningen i fritidshemmet

Huvudmannen ska arbeta kontinuerligt och långsiktigt för att utveckla och förbättra utbildningen i fritidshemmet inom väsentliga områden, i syfte att säkerställa likvärdighet och kvalitet. I detta arbete ingår att huvudmannen skaffar sig kunskap om nuläget vid fritidshemmen. Denna nulägesbild ska bland annat innefatta resultat avseende elevernas utveckling och lärande, och

resultaten avseende tryggheten och studieron vid fritidshemmen. I arbetet ingår också att följa upp de centrala förutsättningar som huvudmannen ger fritidshemmen, för att de ska kunna ge eleverna en god utbildning. Huvudmannen analyserar sedan orsakerna till bristande måluppfyllelse, resultat och förutsättningar, vilka förbättringsåtgärder som behövs, samt vidtar dessa åtgärder.

När huvudmannen formulerar nulägesbilden ska denna bygga på uppgifter som cheferna för fritidshemmen tagit fram i sitt eget kvalitetsarbete på enhetsnivå, men också på uppgifter huvudmannen själv insamlat (exempelvis nationell statistik, tillsyns- och granskningsrapporter, anmälningar om kränkande behandling, etc.). Det ska därför finnas en koppling mellan huvudmannens kvalitetsarbete, och det kvalitetsarbete som chefen för fritidshemmet tillsammans med lärare, övrig personal och elever leder vid fritidshemmen.

Ett annat viktigt verktyg för att se till att utbildningen i fritidshemmet är likvärdig är en behovsstyrd resursfördelning, så att resursfördelningen mellan fritidshemmen anpassas efter elevernas skiftande behov och förutsättningar. Med resurser avses såväl ekonomiska som personalmässiga resurser. Resursfördelningen följs upp och utvärderas, så att en bedömning kan göras i vilken grad den främjar elevernas utveckling, lärande och trygghet.

Bedömning av brist

Skolinspektionen konstaterar att Håbo kommun inte uppfyller författningskraven avseende att:

- Inriktningen för huvudmannens kvalitetsarbete är att de nationella mål och krav som anges i styrdokumentet uppfylls. (4 kap. 3 och 5 §§ skollagen)
- Huvudmannen följer upp resultat inom utbildningen, och dokumenterar denna uppföljning. (4 kap. 3 och 6 §§ skollagen)
- Utifrån en analys av det som framkommer i uppföljningen beslutar huvudmannen om nödvändiga utvecklingsåtgärder, och dokumenterar de beslutade åtgärderna. (4 kap. 3 och 6 §§ skollagen)
- Huvudmannen planerar för genomförandet av utvecklingsåtgärder och genomför dessa. Planeringen och åtgärderna dokumenteras. (4 kap. 3 och 6-7 §§ skollagen)
- Kommunen fördelar resurser till utbildning inom fritidshemmet efter elevernas olika förutsättningar och behov, för att säkerställa en likvärdig utbildning. (2 kap. 8a § skollagen)

- Huvudmannen ser till att det inom ramen för utbildningen i fritidshemmet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever. (6 kap. 6–9 §§ skollagen)

Åtgärder

Skolinspektionen bedömer att följande åtgärder behöver vidtas för att avhjälpa bristen. Bristen kan dock avhjälpas även på annat sätt.

Förtydliga vilka nationella mål som huvudmannen har som utgångspunkt i sitt kvalitetsarbete avseende verksamheten i fritidshemmen.

Samla in information om verksamhetens förutsättningar, genomförande och resultat fortlöpande och dokumentera detta.

Analysera verksamheten i fritidshemmen i syfte att bedöma dess kvalitet i förhållande till nationella mål, och därigenom identifiera faktorer som har påverkat måluppfyllelsen och som därför kan vara utgångspunkt för utvecklingsarbetet.

Vid resursfördelningen beakta de lokala förutsättningarna och behoven vid olika fritidshem.

Systematiskt följa upp resultaten angående det målinriktade arbetet för att motverka kränkande behandling av eleverna i fritidshemmen, identifiera risker i verksamheterna avseende trivsel och trygghet och planera in relevanta insatser som ska genomföras under året.

Motivering till bedömning av brist

Det systematiska kvalitetsarbetet

Enligt skollagen ska varje huvudman inom skolväsendet på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen. Inriktning på det systematiska kvalitetsarbetet ska vara de mål som finns för utbildningen i skollagen och andra föreskrifter (nationella mål). Det systematiska kvalitetsarbetet ska dokumenteras.

Enligt regeringens proposition 2009/10:165 s.306 har huvudmannen det yttersta ansvaret för genomförandet av utbildningen vilket ger huvudmannen en central roll när det gäller att bedriva ett kvalitetsarbete som ska garantera kvalitet och likvärdighet. Kvalitetsarbete ska bygga på de uppgifter som kommer fram i verksamheternas kvalitetsarbete och på andra uppgifter som är väsentliga för uppföljningen och utvecklingen.

Av Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:39) med kommentarer om fritidshem framgår att huvudmannen och rektorn bör se till att fritidshemmets utvecklingsområden identifieras och synliggörs i det systematiska

kvalitetsarbetet. Det framgår även att det är viktigt att huvudmannen har en återkommande dialog med rektorn om verksamheten och behöver skaffa sig kännedom om hur fritidshemmets förutsättningar påverkar verksamhetens resultat och vilka åtgärder som krävs för att göra det möjligt att arbeta i riktning mot de nationella målen.

Huvudmannen har inför den regelbundna tillsynen inkommit till Skolinspektionen med en skriftlig information om verksamheten vid fritidshemmen. I denna redogörelse anger huvudmannen att ingen särskild uppföljning av resultaten i fritidshemmen har genomförts av kommunen. I intervjun med ansvariga politiker och representanter från förvaltningen framkommer att Håbo kommun saknar ett systematiskt kvalitetsarbete på huvudmannanivå för fritidshemmet. Samma bild framkommer i intervjuer med personal och rektorer. Samtliga intervjuade grupper beskriver att det i Håbo kommun har formulerats ett övergripande mål som handlar om vårdnadshavares nöjdhet med verksamheten i fritidshemmen. Målet följs upp genom en brukarundersökning som innefattar frågor om fritidshemmet. Enligt representanter för huvudmannen är svarsfrekvensen på enkäten mycket låg samtidigt som enkätresultaten rapporteras till nämnden en gång om året för att användas som underlag för uppföljning och utvärdering av verksamheten. Utöver detta delges nämnden uppgifter angående nyckeltal som avser elevgruppernas storlek i förhållande till personaltätheten på kommunövergripande nivå.

I intervjun uppger representanter från förvaltningen att det finns ytterligare två övergripande mål för utbildningsverksamheten inom kommunen: det ena anger att "alla elever ska nå målen" och det andra handlar om en trygg miljö för eleverna. Däremot har dessa mål inte följts upp i förhållande till verksamheten i fritidshemmen. Skolinspektionen har inte heller kunnat ta del av någon dokumentation som ger en samlad bild av fritidshemmens kvalitet.

Skolinspektionen konstaterar att Håbo kommun inte arbetar kontinuerligt och långsiktigt för att utveckla och förbättra utbildningen i fritidshemmet. Huvudmannen har inte identifierat eller tydliggjort vilka nationella mål som ska följas upp och efterfrågar inga resultat eller uppgifter från verksamheterna för att kunna utvärdera och utveckla verksamheternas kvalitet. Följaktligen finns det inga analyser av verksamheten vid fritidshemmen och inte heller någon dokumentation som ger en samlad bild av utbildningens kvalitet. Avsaknad av uppföljningar och utvärderingar av verksamheten medför att huvudmannen saknar grundläggande kunskaper om nuläget vid fritidshemmen. Skolinspektionen bedömer att kommunen behöver utveckla sina metoder att följa upp och utvärdera fritidshemmens verksamhet. Resultaten av dessa uppföljningar och utvärderingar behöver analyseras för att sedan nämnd och förvaltning ska kunna ta beslut om utvecklingsinsatser som syftar till att

eleverna får en god utbildning. Detta arbete behöver dokumenteras för att ge en samlad bild av kvalitet i samtliga huvudmannens fritidshem.

Resursfördelning

Enligt skollagen ska kommunen fördela resurser till utbildning inom skolväsendet efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov.

Av Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:39) med kommentarer om fritidshem framgår att huvudmannen behöver använda en modell för resursfördelning som bör ta hänsyn till upptagningsområdets socioekonomiska karaktär, elevernas ålder, personalens kompetens, lokalernas och utemiljöns utformning, elever med annat modersmål än svenska, elever i behov av särskilt stöd samt elevgruppernas sammansättning och storlek.

Av huvudmannens skriftliga information samt i intervjuer med representanter för huvudmannen och rektorer framkommer att fördelning av ekonomiska medel till kommunens fritidshem sker schablonmässigt. Detta innebär i praktiken att samtliga fritidshem får samma grundbelopp. Vidare anges det i dokumentationen att från år 2015 kommer hänsyn att tas till socioekonomiska faktorer i samband med resursfördelningen. Beträffande de personalmässiga resurserna framkommer det i intervjuer med representanter för huvudmannen, rektorerna samt personalen att det finns skillnader mellan de olika fritidshemmen i tillgången till utbildade fritidspedagoger eller lärare med inriktning mot fritidshem. De personalmässiga resurserna har dock inte omfördelats inom kommunen i syfte att uppnå likvärdighet i utbildningen.

Skolinspektionen konstaterar utifrån vad som anförts i den insända dokumentationen och vad som framkommit i intervjuer att den modell för resursfördelning som tillämpas av Håbo kommun inte tar hänsyn till elevernas olika förutsättningar och behov. Eftersom Håbo kommun uppvisar brister i uppföljningar och utvärderingar av fritidshemmets kvalitet i relation till de nationella målen (se ovan under avsnittet Det systematiska kvalitetsarbetet) innebär detta enligt Skolinspektionens bedömning att huvudmannen saknar kunskaper om fritidshemmets förutsättningar och behov. Denna kunskap är grundläggande inför beslut om fördelning av resurser. Visserligen har kommunen börjat se över sitt resursfördelningssystem som från och med innevarande läsår ska bygga på socioekonomiska faktorer. Enligt Skolinspektionen är det dock inte tillräckligt för en huvudman att bygga resursfördelningen enbart på elevers förväntade behov, utifrån till exempel socioekonomiska variabler. I praktiken innebär detta att huvudmannen måste ha god insikt i hur fritidshemmets måluppfyllelse ser ut, till exempel avseende arbetet med trygghet och studiero som sammanställts och analyserats i kvalitetsarbetet. Kommunen måste redogöra för hur förhållandena på fritidshemmen påverkat resursfördelningen och hur elevernas olika behov och

förutsättningar har vägts in. Hur resurserna viktas och fördelas utifrån elevernas olika förutsättningar och behov utgör ett viktigt instrument för att fritidshemmen ska kunna leva upp till sitt kompensatoriska uppdrag.

Målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever

Enligt skollagen ska huvudmannen se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever. Huvudmannen ska också se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. En redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

I Skolverkets allmänna råd för Arbetet mot diskriminering och kränkande behandling (SKOLFS 2012:10) anges att planen mot kränkande behandling ska vara anpassad till de särskilda förhållanden som råder i den egna verksamheten. Planen ska återspegla förhållandena i verksamheten och en kartläggning behöver ligga till grund för bedömningen av vilka insatser som behövs för att förbygga och förhindra kränkande behandling.

I intervjuer med representanter från förvaltningen framgår att målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling är ett identifierat utvecklingsområde inom kommunen. De intervjuade tjänstemännen uppger att nämnden har tagit fram en handlingsplan och att en arbetsgrupp har tillsatts för att arbeta med detta område. En viktig del i arbetet är framtagandet av verksamhetsspecifika planer mot kränkande behandling. Vad gäller fritidshemmen uppger såväl representanter för huvudmannen som rektorerna att denna ingår som en integrerad del i skolans arbete mot kränkande behandling. Fritidshemmen och deras specifika förhållanden uppmärksammas dock inte särskilt inom ramen för detta arbete, menar rektorerna och personalen. Det framkommer vidare i samma intervjuer att ingen kartläggning av förhållanden i fritidshemmen genomförs i syfte att identifiera behov av insatser avsedda att förebygga och förhindra kränkande behandling i fritidshemmen.

Skolinspektionen har också tagit del av exempel på planer mot kränkande behandling, som är gemensamma med den grundskola som fritidshemmet tillhör. I dessa planer framgår det inte vilka åtgärder för att förhindra och förebygga kränkande behandling som avser fritidshemmet. Detta innebär, enligt Skolinspektionens bedömning, att huvudmannens möjligheter att följa upp arbetet mot kränkande behandling är försvårat i och med att planerna inte återspeglar förhållanden i fritidshemmen.

Beslut

2015-03-31
13 (13)

Dnr 43-2014:7914

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen för fritidshem i Håbo kommun behöver säkerställa att det vid fritidshemmen bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling. Även om ett arbete är påbörjat inom kommunen för att bland annat ta fram verksamhetsspecifika planer mot kränkande behandling visar intervjuer med rektorer och personalen att detta ännu inte har fått genomslag i verksamheterna. Fritidshemmens arbete för att motverka kränkande behandling har därmed inte strukturerats. Eftersom de enstaka fritidshemmen inte har kartlagt sina verksamheter avseende riskområden saknar huvudmannen grundläggande information för att kunna följa upp och analysera ifall det arbete mot kränkande behandling som bedrivs vid fritidshemmen är målinriktat och ändamålsenligt.

Motivering till föreläggande som ingripande

Eftersom verksamheten vid fritidshemmen inte uppfyller de krav som ställs i författningarna, föreligger skäl att förelägga Håbo kommun att vidta åtgärder för att avhjälpa konstaterade brister.

På Skolinspektionens vägnar

Anna Rydin
Beslutsfattare

Renata Grelak
Föredragande

Bilagor

Bilaga 1: Allmänt om tillsynen

Bilaga 2: Fakta om Håbo kommun

Bilaga 1: Allmänt om tillsynen

Skolinspektionen granskar regelbundet all skolverksamhet i hela landet, för att se att den följer de lagar, regler och läroplaner som finns för verksamheten. Målet är att bidra till alla barns och elevers lika rätt till god utbildning i en trygg miljö, där alla når minst godkänt i alla ämnen.

Skolinspektionen granskar alla huvudmän, vilket innebär alla kommuner, utbildningsföretag och andra organisationer som driver skolverksamhet. Tillsynen görs vart tredje år. All skolverksamhet som en viss huvudman ansvarar för ingår i tillsynen. Det handlar om förskola, förskoleklass, grundskola, gymnasieskola, grund- och gymnasiesärskola, vuxenutbildning, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet.

Alla skolenheter ingår i tillsynen. Skolinspektionen prioriterar att besöka de skolor där en hög andel elever riskerar att inte få den utbildning de har rätt till. Det innebär att vi kan stanna längre på dessa skolenheter under själva tillsynsbesöket, men också att vi bättre kan följa upp att eventuella brister åtgärdas och ge råd och vägledning.

Skolinspektionen bedömer om, och i sådana fall på vilket sätt, den granskade verksamheten inte uppfyller de regler som gäller. Myndighetens granskning utgår bland annat från skollagen, förordningar och läroplaner. Bestämmelser som verksamheterna är skyldiga att följa.

När Skolinspektionen har tagit in tillräcklig information gör myndigheten en bedömning av om verksamheten lever upp till de lagar och regler som finns för verksamheten. Alla huvudmän får ett tillsynsbeslut för de verksamheter som huvudmannen ansvarar för. Dessutom får de skolenheter där Skolinspektionen fördjupat tillsynen och gjort tillsynsbesök ett eget beslut, som bara handlar om den skolenheten.

Skolinspektionen fattar också enskilda beslut avseende huvudmannens ansvartagande över de skolformer som huvudmannen ansvarar för.

Innan ett beslut fastställs ges alltid huvudmännen möjlighet att ta del av och lämna synpunkter på de sakuppgifter som Skolinspektion grundar sina bedömningar på.

I de fall Skolinspektionen funnit brister har huvudmannen ansvar för att komma tillrätta med bristerna. Huvudmannen ska också redovisa de åtgärder som har vidtagits i för att åtgärda bristerna. För att följa upp huvudmännens arbete kan flera besök eller andra kontakter bli aktuella då Skolinspektionen också vill se effekter av de åtgärder som vidtas.

Mera information om den regelbundna tillsynen finns på Skolinspektionens webbplats www.skolinspektionen.se under fliken Inspektion.

Bilaga 2: Fakta om Håbo kommun

Håbo kommun, med centralort Bålsta, är belägen strax nordväst om Stockholm. I kommunen bor cirka 20 000 invånare. I kommunen finns sex kommunala grundskolor med ett elevantal på totalt cirka 2 500 elever. De sex grundskolorna är Futurum, Vibyskolan, Gransäterskolan, Gröna Dalensskolan, Slottskolan och Västerängsskolan. I Håbo kommun finns det även en grundsärskola som är en del av Gröna Dalensskolan.

Det övergripande ansvaret för verksamheten i fritidshem i Håbo kommun har barn- och utbildningsnämnden med dess tillhörande förvaltning. I kommunen finns det sex fritidshem i anslutning till de sex kommunala grundskolorna med elever från förskoleklass till årskurs sex. Fritidshem erbjuds också elever som är mottagna i kommunens grundsärskola. De rektorer som har ansvar för fritidshemmen har även ansvar för grundskola, respektive grundsärskola. Vid tiden för tillsynen är ca 1200 elever inskrivna i de kommunala fritidshemmen. I kommunen finns ingen öppen fritidsverksamhet.

Av Skolverkets nationella statistik framgår att andelen elever inskrivna i fritidshem är högre i Håbo kommun jämfört med riket. År 2013 var 88,7 procent av eleverna i åldrarna 6-9 samt 26,8 procent av eleverna i åldrarna 10-12 inskrivna i de kommunala fritidshemmen. Motsvarande andel för riket var 82 respektive 19,7 procent. Vidare visar den nationella statistiken att antalet inskrivna elever per avdelning är 50, jämfört med rikets 40. Andelen personal med pedagogisk högskoleexamen var enligt den nationella statistiken 33 procent, vilket är betydligt lägre än genomsnittet för riket som var 53 procent.